

Pogled mladih na brak s obzirom na razvod roditelja

Vukelić, Tina

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:771649>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-02**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru
Odjel za sociologiju
Sveučilišni prijediplomski studij
Sociologija

Tina Vukelić

Pogled mladih na brak s obzirom na razvod roditelja

Završni rad

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru
Odjel za sociologiju
Sveučilišni prijediplomski studij
Sociologija

Pogled mladih na brak s obzirom na razvod roditelja

Završni rad

Student/ica:

Tina Vukelić

Mentor/ica:

Mr. sc. Nensi Segarić

Zadar, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Tina Vukelić**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Pogled mladih na brak s obzirom na razvod roditelja** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 1. listopada 2024.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Ciljevi i svrha	2
3. Teorijska koncepcija rada	3
3.1. <i>Razvod braka</i>	3
3.2. <i>Razvod braka u Hrvatskoj</i>	4
3.4. <i>Prilagodba djece na razvod</i>	6
4. Istraživačka pitanja	8
5. Metodologija	9
6. Rezultati i rasprava	10
6.1. <i>Iskustvo razvoda braka roditelja</i>	10
6.2. <i>Prilagodba na razvod</i>	12
6.3. <i>Intimne veze mladih</i>	15
6.4. <i>Pogled na brak</i>	17
7. Zaključak	21
8. Prilozi	23
8.1. <i>Obavijest o istraživanju</i>	23
8.2. <i>Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju</i>	24
8.3. <i>Kodna lista</i>	25
8.4. <i>Protokol</i>	26
9. Literatura	28

Pogled mladih na brak s obzirom na razvod braka roditelja

Sažetak

Razvod roditelja predstavlja značajan i stresan događaj za cijelu obitelj koji sa sobom nosi brojne dugoročne posljedice. Ovaj rad posvećen je istraživanju učinaka koje je razvod roditelja ostavio na djecu pri čemu se posebna pažnja usmjerava na njihov subjektivni doživljaj tog procesa. Analizira se kako su djeca percipirala razvod roditelja te koliko proces prilagodbe na novonastalu situaciju utječe na njihovo kasnije formiranje socijalnih odnosa. Naglasak je stavljen na intimne veze mladih i njihov stav prema braku i ulasku u brak. Korištenjem metode polustrukturiranog intervjua prikupljeni su podaci koji pokazuju kako iskustvo razvoda roditelja utječe na svakog pojedinca te kako postoji sličnosti u svakom od tih iskustava. Stavovi o braku i stupanju u brak formiraju se u skladu s različitim iskustvima vezanim uz razvod te načinom na koji su se prilagodili promjenama koje su iz njega proizašle.

Ključne riječi: razvod roditelja, iskustva, prilagodba, intimne veze, brak, stupanje u brak

The perspective of young people on marriage considering their parents' divorce

Abstract

Parental divorce represents a significant and stressful event for the entire family, carrying numerous long-term consequences. This paper is dedicated to exploring the effects that parental divorce has had on children, with particular focus on their subjective experience of the process. It analyzes how children perceived their parents' divorce and to what extent the adjustment process to the new circumstances influences their later formation of social relationships. Emphasis is placed on young people's intimate relationships and their attitudes towards marriage and entering into marriage. Using the semi-structured interview method, data was collected to show how the experience of parental divorce affects each individual and the similarities that exist across those experiences. Attitudes towards marriage and entering into marriage are shaped by different experiences related to divorce and the way individuals adapted to the changes that resulted from it.

Keywords: parental divorce, experiences, adjustment, intimate relationships, marriage, entering into marriage

1. Uvod

Obitelj je temeljna zajednica u životu čovjeka. Ona je složena te povezana cjelina koja predstavlja kompleks međuljudskih odnosa. Funkcionalna obitelj karakterizira prisutnost snažnih i emocionalno ispunjenih veza između svih njezinih članova, a interakcije unutar obitelji imaju značajan utjecaj na razvoj osobe od najranije dobi (Wagner Jakab, 2008).

Ključna komponenta uspješnosti obitelji je kvalitetno roditeljstvo što predstavlja jednu od najizazovnijih, ali i najljepših uloga koju čovjek može imati. Roditeljstvo podrazumijeva različite procese koji uključuju zadatke, uloge, pravila, komunikaciju i odnose koje odrasli oblikuju prilikom interakcije s djecom (Klarin, 2016). Kvalitetno roditeljstvo predstavlja skladan spoj između majke i oca. Njihov odnos, ljubav, međusobno razumijevanje i suradnja imaju izuzetan utjecaj na razvoj djeteta, njegovo ponašanje i na njegove karakterne osobine. Oba roditelja su jednako važna za optimalan razvoj djeteta (Marušić, 2017). Zajedništvo roditelja ima značajan utjecaj na formiranje djetetovog odnosa prema društvu.

Obiteljska se struktura u zadnjih nekoliko desetljeća promijenila. Premda je Hrvatska i dalje tradicionalna zemlja, klasična tradicionalna obitelj sve više slabi. S modernizacijom društva i sve većom emancipacijom žena, žene se sve manje odlučuju ostati u lošem braku i češće se odlučuju za razvod nego ranije (Bujišić, 2005). Nesuglasice među roditeljima često negativno utječu na razvoj djeteta, a razvod roditelja predstavlja traumatično iskustvo za cijelu obitelj. Prema Smerić Pecigoš (2007), razvod braka roditelja ima brojne posljedice na dijete. One ovise o mnogim čimbenicima, od kojih su razina roditeljske skrbi i emocionalna potpora djetetu najvažnije. U Hrvatskoj, kao i u mnogim drugim zemljama, primjećuje se trend sve većeg broja razvoda braka stoga je i tema o razvodu popularna i razrađivana nebrojeno puta. U ovom radu fokus je na mladim ljudima koji su proživjeli razvod roditelja, o njihovim iskustvima, prilagodbi i pogledu na brak.

2. Ciljevi i svrha

Cilj ovog rada je istražiti iskustva mladih čiji su roditelji prošli kroz razvod, njihovu percepciju tog događaja, utjecaja koji je razvod imao na njih te način na koji su se prilagodili novonastaloj situaciji. Također, primarni cilj je utvrditi kako je razvod roditelja utjecao na njihovo mišljenje o braku i ulasku u brak.

Svrha ovog rada je utvrditi koje posljedice je razvod roditelja ostavio na djecu, na njihov socijalni razvoj i intimne međuljudske odnose. Svrha rada je utvrditi u kojoj mjeri razvod roditelja utječe na mlade, njihove intimne veze i viđenje te koncept braka. Također se želi utvrditi žele li mladi stupiti jednog dana u vlastiti brak.

3. Teorijska koncepcija rada

3.1. Razvod braka

Razvod braka predstavlja jedan od najstresnijih događaja koji može zadesiti supružnike i cijelu obitelj (Klarin, 2016). Razvod braka je izrazito stresni događaj za supružnike, ali i čitavu obitelj (Smerić Pecigoš, 2007). Mijenja se sve, od selidbe jednog roditelja, do promjene u funkcijama u obitelji. Supružnici gube potporu jedan od drugog, gube se emocionalni odnosi u obitelji i dolazi do nepovezanosti u obitelji i gubitka sigurnosti. Izrazito veliki stres pridonose i sudski procesi, skrbništvo oko djece i podjela imovine (Bujišić, 2005). Također, partneri se trebaju odviknuti jedan od drugog, psihički i fizički. Pojedinač treba biti spreman snaći se u nastaloj situaciji zbog sebe i zbog djece. Treba promijeniti dosadašnji način života u kojem je mnogo toga dijelio sa bivšim partnerom. Treba ponovo pronaći sebe i oblikovati vlastiti život što je poprilično dug i stresan proces. Razvod braka i sam proces rastave teško pada jednom i drugom partneru bez obzira na razlog rastave. Razvod utječe na njih na psihološkom, emocionalnom, socijalnom i kulturalnom području (Aračić, 2015).

Prethodna istraživanja (Štifter i sur., 2016) su pokazala da se razlozi rastave braka mogu podijeliti u četiri skupine:

1. Obilježja partnerskog odnosa:
 - Komunikacijski problemi
 - Emocionalno udaljavanje
 - Nedostatak emocionalne podrške i poštovanja
 - Nedostatak instrumentalne podrške
 - Partnersko nasilje
2. Vanjske okolnosti:
 - Financijski problemi
 - Konflikti s partnerovim roditeljima
 - Konflikti vezani uz roditeljstvo
3. Individualne osobine bračnih partnera:
 - Neslaganje u očekivanjima unutar veze
 - Emocionalne ili psihičke poteškoće pojedinca
4. Prevara

3.2. Razvod braka u Hrvatskoj

Prema podacima Državnog Zavoda za Statistiku (DZS) u Hrvatskoj prevladava trend sve manjeg stupanja u brakove i sve većeg broja rastava. Do sve većeg broja razvoda brakova došlo je 1990. godine i zadržalo se sve do danas. U tablici 1. prikazan je broj sklopljenih brakova te broj rastavljenih brakova u posljednjih 12 godina u Hrvatskoj, broj sklopljenih brakova na 1000 stanovnika te razvedenih brakova na 1000 sklopljenih.

Tablica. 1 Broj sklopljenih i razvedenih brakova od 2011. do 2022. u Hrvatskoj

	Sklopljeni brakovi	Na 1 000 stanovnika	Razvedeni brakovi	Na 1 000 sklopljenih
2011.	20.211	4.7	5.662	280.1
2012.	20.323	4.8	5.659	278.4
2013.	19.169	4.5	5.992	312.6
2014.	19.501	4.6	6.570	336.9
2015.	19.834	4.7	6.010	303
2016.	20.467	4.9	7.036	343.8
2017.	20.310	4.9	6.265	308.5
2018.	19.921	4.9	6.125	307.5
2019.	19.761	4.9	5.936	300.4
2020.	15.196	3.8	5.153	339.1
2021.	18.203	4.7	5.100	280.2
2022.	18.074	4.7	4.808	266

Iz tablice se može vidjeti da je u posljednjih deset godina broj sklopljenih i razvedenih brakova u Hrvatskoj uglavnom bio jednak. Međutim, u posljednje dvije godine, to jest 2021. i 2022., broj razvoda u odnosu na broj sklopljenih brakova se nešto smanjio što je pozitivan trend. Ipak, teško je predviđati buduće kretanje jer se situacija mijenja iz godine u godinu.

3.3. Utjecaj razvoda na djecu i roditeljstvo

Prema Čudina-Obradović i Obradović (2006), za normalan razvoj djeteta potrebna je prisutnost oba roditelja. Kada jedan roditelj ne sudjeluje svakodnevno u odgoju dolazi do toga da djeca nemaju potrebnu roditeljsku pažnju, dostupnost i potporu. Dolazi do deficita u odgoju, gubi se komunikacija djeteta i roditelja koji se odselio te dolazi do emocionalne udaljenosti na relaciji dijete – roditelj.

Kada jedan roditelj nije prisutan uglavnom nastaju i drugi problemi. S obzirom na to, uz jednoroditeljsku obitelj često se povezuju negativni aspekti poput manjka ekonomskih prihoda, manjka socijalizacije, stresa izazvanim razvodom te moguće majčine ili očeve psihološke adaptacije na razvod (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Manjak ekonomskih primanja šteti cijeloj obitelji. Ekonomski stres se odražava na kvalitetu odgoja, roditeljsku fizičku i psihičku dostupnost. Osim toga, manjak prihoda u obitelji neizravno utječe i na samo dijete. Dijete koje odrasta u obitelji s financijskim poteškoćama možda neće imati sve mogućnosti dostupne poput obrazovanja, izvanškolskih aktivnosti (sport, kultura) te će se manjak prihoda odraziti i na djetetov društveni život (Wagner-Jakab, 2008).

Roditeljeva prilagodba na rastavu izrazito utječe na roditeljstvo. Za vrijeme razvoda majka i otac nerijetko nesvjesno zanemaruju ulogu roditelja, usredotočeni su na vlastiti odnos, razvod i sve što razvod donosi. Dijete se osjeća odbačeno i usamljeno (Matošević, 2020). Kasnije, kada djeca ostanu živjeti samo s jednim roditeljem često dolazi do disbalansa u autoritetu. Roditelj uglavnom bude ili previše blag ili strog. Može doći do manje uključenosti roditelja u djetetov život ili prevelike kontrole (Klarin, 2016).

Sukob među roditeljima prije i poslije razvoda snažno utječe na dijete. Dijete je pod stresom i dolazi do promjene u njegovu ponašanju. Sluša međusobno vrijeđanje svojih roditelja, vikanje i nasilje (Bujišić, 2005). Boji se za svoju sigurnost i sigurnost cijele obitelji. Gledajući svađe svojih roditelja, dijete uči obrasce takvog ponašanja.

Istraživanja su pokazala da djeca čiji su roditelji rastavljeni rjeđe završavaju srednju školu, rjeđe se upisuju na fakultet te ga rjeđe završavaju, imaju slabije plaćene poslove te su manje zadovoljna svojim životom od onih čiji roditelji nisu rastavljeni (Matošević, 2020).

3.4. Prilagodba djece na razvod

Način i brzina prilagodbe djece na razvod roditelja najviše se manifestiraju kroz njihovo ponašanje te kroz reakcije koje su trenutačne, kratkotrajne i dugoročne.

Trenutačna reakcija predstavlja prvu reakciju djeteta na vijest o razvodu roditelja. Obično, prve reakcije su šok i zaprepaštenje. Snaga tih reakcija ovisi o tome je li dijete prethodno bilo svjesno problema među roditeljima i je li moglo predvidjeti da će doći do razdvajanja. Ipak, iako je to tako, dijete obično nije spremno prihvatiti razvod i prolazi kroz pet emocionalnih faza (Obradović, 1990 prema Obradović-Čudina i Obradović, 2006). Prva faza je negiranje, kada dijete odbija prihvatiti novonastalu situaciju i stvara zamišljenu sliku svoje obitelji koja je i dalje na okupu. Druga faza je bijes, kada počinje shvaćati stvarnost situacije i izražava svoj bijes i agresiju. Treća faza je nagodba, kada djeca shvate da bijesom neće postići ništa te se nagode sami sa sobom, trudeći se biti što bolji kako bi pomogli roditeljima da se pomire. Četvrta faza je depresija, kada djeca shvate da ne mogu utjecati na odluke roditelja i često krive sebe za razvod. Peta faza je prihvaćanje, kada shvate da ne mogu utjecati na odluke o razvodu i počnu se polako pripremati za razdoblje koje dolazi. No, svako dijete reagira na razvod svojih roditelja na svoj način. Oni koji su odrastali u obitelji obilježenoj sukobima i zlostavljanjem, često osjećaju olakšanje nakon razvoda i brzo se prilagođavaju novim uvjetima. (Matošević, 2020).

Kratkotrajne reakcije kod djece su one koje traju do dvije godine nakon razvoda roditelja, nakon čega obično nestaju. Jedna od takvih kratkotrajnih reakcija je emocionalna reakcija, koja varira kod svakog djeteta. Neki pokazuju povećanu agresiju, drugi depresiju, što može rezultirati smanjenom samokontrolom i osjećajem odgovornosti (Aračić, 2015). Istraživanje je pokazalo da su ova dva emocionalna stanja česta kod djece čiji su roditelji razvedeni, neovisno o spolu, ali su češće izražena kod dječaka (Amato, 2000 prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Landerking i Clarke (1990, prema Matošević, 2020) ističu da reakcije na razvod roditelja variraju ovisno o dobi djeteta, ali ističu i mogućnost da se takve reakcije pojave neovisno o razvojnoj dobi. Na primjer, kod djece mlađe od tri godine često se primjećuje regresija u razvojnim zadacima, poput promjena u spavanju, prehrani i govornim sposobnostima (Smerić Pecigoš, 2007). Djeca predškolske dobi mogu pokazivati separacijsku anksioznost i teškoće u socijalnim interakcijama, dok se kod djece školske dobi često javljaju emocionalne reakcije poput tuge i ljutnje prema roditeljima, uz manifestaciju somatizacije - tj. izražavanje psiholoških problema kroz tjelesne simptome (Matošević, 2020). Osim dobi i spola, i drugi čimbenici, kao što su raspored života djeteta nakon razvoda, osobine skrbnika i potpora

okoline, igraju važnu ulogu u prilagodbi djece na razvod. Iako većina djece nakon razvoda živi s majkom, sve više istraživanja ukazuje da je zajedničko skrbništvo ili raspored u kojem djeca dijele jednako vrijeme između majke i oca optimalan za njihovu prilagodbu i dobrobit (Bauserman, 2002). Također, osobne karakteristike roditelja s kojima djeca žive nakon razvoda ključne su za brzinu i lakoću njihove prilagodbe. Važno je da roditelj ima jasnu predodžbu o tome koja je njegova uloga u nastaloj situaciji, da se dobro nosi sa stresom, da ima podršku i pomoć u rješavanju različitih problema. Osim potpore koju roditelj treba dobiti, vrlo je važno osigurati i podršku djetetu od strane vršnjaka, rodbine i škole kako bi se što lakše i brže prilagodio novom načinu života (Smerić Pecigoš, 2007). Razvod braka može značajno utjecati na sliku koju dijete ima o sebi. Često dolazi do pada samopoštovanja i formiranja negativne slike o sebi. Osim toga, može doći do socijalnih promjena. Mnoga djeca nakon razvoda postaju manje društvena, imaju manji krug prijatelja i manje vremena provode s njima. Također, mogu pokazivati neprimjerno ponašanje u prisustvu svojih vršnjaka (Čudina-Obradović i Obradović 2006).

Dugotrajne reakcije su reakcije koje su se pojavile nakon razvod roditelja i ostaju za cijeli život. Jedna od posljedica razvoda braka je smanjeni uspjeh u školi. Istraživanja su pokazala da djeca rastavljenih roditelja češće prekidaju obrazovanje, postižu nižu obrazovnu razinu te su zaposleni na slabije plaćenim mjestima (Matošević, 2020). U globalu, moglo bi se reći da postižu slabiji socijalno-ekonomski položaj u društvu. Razlozi za to mogu biti brojni, od nedostatka motivacije pojedinca, financijskih nemogućnosti do neimanja vremena za učenje zbog preuzimanja kućnih poslova. Istraživanja autora Amato i Sobolewski (2001, prema Čudina-Obradović, Obradović, 2006) pokazala su kroz 17-godišnje praćenje da sukobi i razvod roditelja slabe psihološku dobrobit djeteta u odrasloj dobi zbog narušenih emocionalnih odnosa između djeteta i roditelja.

Jedna od dugotrajnih reakcija do koje dolazi jest poteškoća u uspostavi trajnih emocionalnih odnosa u odrasloj dobi djece iz razvedenih obitelji. Bez jasne predodžbe o tome kako izgleda stabilan partnerski odnos, odrasli čiji su se roditelji rastali imaju teškoće s iskazivanjem osjećaja, ostvarivanjem intimnog odnosa te trajnim vezivanjem uz jednu osobu zbog straha od napuštanja i nepovjerenja (Matošević, 2020). Oni se teže odlučuju za stupanje u brak, češće se razvode i opće zadovoljstvo brakom je manje nego u osoba s nerastavljenim brakom roditelja (Aračić, 2015).

4. Istraživačka pitanja

Na temelju definiranog predmeta rada i pregleda relevantne literature oblikovana su istraživačka pitanja koja će olakšati postizanje ciljeva i svrhe ovog istraživanja.

1. Kako mladi percipiraju razvod svojih roditelja?
2. Kako su se mladi prilagodili na razvod roditelja?
3. Kako razvod roditelja utječe na intimne veze mladih?
4. Kakav pogled mladi razvedenih roditelja imaju na brak?

5. Metodologija

Ovaj rad predstavlja uvid u kvalitativno istraživanje u kojem se kao metoda istraživanja koristio polustrukturirani intervju. Odabran je iz razloga što zbog svoje polustrukturirane forme intervjuja, istraživač može kontrolirati provedbu intervjuja, preusmjeriti razgovor i postaviti dodatna pitanja ako je potrebno, a sve u svrhu preciznije obrađenosti teme i dobivanja detaljnijeg iskustva sugovornika.

U ovom istraživanju korišten je namjerni uzorak i njega su činili mladi u dobi od 20 do 25 godina. Istraživanje je obuhvatilo tri djevojke i tri mladića koji su djeca rastavljenih roditelja. Prije intervjuja napravljen je protokol koji se sastojao od 26 pitanja podijeljenih u 4 tematske cjeline: iskustvo razvoda braka roditelja, prilagodba na razvod, intimne veze mladih te pogled na brak. Intervjui su provedeni uživo u periodu od lipnja do kolovoza 2024. godine u trajanju od 25 do 30 minuta.

Sugovornici su prije provedbe intervjuja informirani o ciljevima i svrsi rada, kao i o etičkim aspektima rada. Zagarantirana im je anonimnost te su im dodijeljeni pseudonimi. Uz prethodni pristanak sugovornika, svi su razgovori snimani i korišteni isključivo u svrhu pisanja završnog rada. Sugovornici su također bili upoznati da u bilo kojem trenutku iz bilo kojeg razloga mogu odustati od intervjuja ili ne odgovoriti na postavljeno pitanje.

Nakon provedenih intervjuja, intervjui su transkribirani, a nakon toga uslijedilo je kodiranje i određeni su deskriptivni i tematski kodovi na temelju kojih se provela analiza intervjuja i pisanje samog izvještaja.

6. Rezultati i rasprava

Nakon provedenih intervjua, svi razgovori su transkribirani i podijeljeni u 4 tematske jedinice kako bi se lakše interpretirali dobiveni rezultati. Svaka tematska jedinica je potkrijepljena citatima sugovornika.

6.1. Iskustvo razvoda braka roditelja

Kada je riječ o tome kako su mladi doživjeli razvod svojih roditelja, većina sugovornika navodi kako uopće nisu mogli predvidjeti da će doći do toga. Zanimljivo je da je prevara bila razlog razvoda u polovini slučajeva, a prema izjavama mladih, to ih je iznenadilo jer su do tada smatrali da su njihovi roditelji bili u skladnom braku.

Pa čak i ne, mislim da nisu bili svjesni ni moji roditelji. Ovaj, nije bilo nikakvih konkretnih neslaganja, bila je prevara u pitanju tako da nismo nikad živili u nekoj disfunkcionalnoj obitelji da san gledala svađu i agresivnost, toga nije bilo, bilo je okej. (S_3)

Ne, ja san uvik govorila da se moji neće nikad rastat...mislin uvik, par puta san sigurno rekla da se oni neće 100% razvest i onda samo odjednon otac privari mater. (S_1)

Nakon što su im roditelji rekli da se razvode, reakcije su bile različite, svatko od njih se nosio sa tim na svoj način, a također je na reakciju ovisila i dob u kojem su se sugovornici nalazili u trenutku razvoda. Među prvim reakcijama sugovornika su bili šok, nevjerica i ljutnja, a neki od sugovornika su priznali da su potisnuli svoje emocije i da se ne sjećaju ničega. Također, jedna sugovornica ističe da nije imala pretjeranu reakciju na vijest o razvodu te da je nije posebno uzrujalo, a jedan od razloga je bio što je ona konstantno gledala svađe svojih roditelja te je samim time mogla pretpostaviti i spremati se za nadolazeću vijest.

Pa nisan moga virovat, bia mi je šok. (S_2)

Hm, doslovno se ne sićan...Ja san 100% sigurna da san potisnila ono 90% sjećanja koje su se tad dešavale tako da ja se sićan nekih scena, al se ne sićan uopće kako san se ja osjećala. Sićan se ono tad se desilo to, to i to, al da se ja sad sićan kako san se osjećala il šta san ja tad radila ili mislila ne. Doslovno potisnila san sjećanje. (S_1)

Ljutnja zato šta gledaš roditelje kao da će zauvik bit skupa i onda tako nešto čuješ i ne možeš virovat. (S_5)

Pa pošto san bila extra mala...moja reakcija je bila da ono rasplakala san se i ništa, pitala samo kad će se vratit jer je reka samo da ide u Šibenik i to je to. Ja kontala ide negdje pa će se vratit, on je samo reka ne vraćan se i to ti je to. (S_3)

Pa iskreno znači meni je to bila mama rekla i nije me (smijeh), mislin glupo je reć, ali me nije pretjerano ni taklo niti me bilo sad išta briga. Bila san kako vi želite činit, činite. Mislin otkad san ja bila mala oni su se uvik nešto prepirali, ali to je mlad par, oni su mene dobili sa 21. godinu tako da ono i očekivala san razvod i bilo mi je više stvarno svejedno. (S_6)

Sugovornici navode kako je odnos roditelja za vrijeme procesa razvoda bio loš i kako su se svađali dok su neki pokušavali što manje komunicirati jedno s drugim.

Kritični. Stalno su se svađali i bilo je napetosti u kući i još šta smo mi jedan dio dok su se oni rastavljali živili skupa, svi skupa i mater i otac i onda je tu bilo napetosti i stalne svađe. (S_1)

Dok je traja proces ništa, mi nismo ništa nešto primjećivali. On je obično radio, a mama je u to vrijeme bila domaćica, brinila se za nas. On bi radia tu jutarnju smjenu, doša bi doma, ruča bi i to je to nisu imali neku komunikaciju. (S_3)

Nikakvi, jedan drugog nisu mogli smislit niti vidjet. Mislin moj otac je htio da se vidi sa mojom majkom, ali je bio svjestan toga da ona njega ne može smislit. Pokušavali su što manje komunicirat. (S_4)

Neki sugovornici navode da nisu bili uvučeni u sukobe svojih roditelja te da roditelji nakon razvoda nisu pokušavali kroz njih rješavati nesuglasice, već su nastojali sami riješiti svoje probleme. S druge strane, dio sugovornika ističe da su i oni bili uvučeni u sukobe roditelja zbog čega su se osjećali loše i bili prisiljeni izgovarati stvari koje nisu željeli.

Ne, nije bilo toga. Oni šta su imali svoje riješit su riješili i posli su prestali pričat i ono nisu imali nikakvog natjecanja između sebe. Samo su neke stvari rješavali priko nas, neke stvari vezane za nas, na primjer ja bi tribala reć ocu: ej, mater mi je rekla da moraš to i to napravit, dat neki papir il potpisat nešto. Al ovako inače da su se oni natjecali il svađali priko nas il da su jedno drugom radili takve inate, toga nije bilo. (S_1)

Jesu, mene su upletali...da ja materi objasnin zašto je to tako, da ja ćaći objasnin zašto je to tako. Nikako, moran san osuđivat jednog i drugog, prisilno. I govorit riječi koje nisan tia. (S_2)

U ovom istraživanju većina sugovornika nije bila svjesna mogućeg razvoda svojih roditelja jer je kako navode prevara jednog od roditelja bila uzrok razvoda, a budući da su prije prevare smatrali odnos svojih roditelja dobrim, nisu mogli predvidjeti trenutak kada su im roditelji objavili da se razvode. S druge strane, neki sugovornici su predvidjeli razvod zbog učestalih svađa i nesuglasica koje su redovno primjećivali između roditelja. Shodno tome, sugovornici koji su bili svjesni mogućnosti rastave roditelja pokazali su blaže reakcije na vijest o razvodu dok su oni kojima je vijest stigla neočekivano reagirali šokom i nevjericom. Tijekom razvoda, odnosi između roditelja bili su uglavnom loši – ili su se svađali, ili uopće nisu međusobno komunicirali. Dio sugovornika je bio uključen u svađe roditelja te su se zbog toga osjećali loše.

6.2. Prilagodba na razvod

Razvod roditelja donosi i mnogo promjena u životu djece. Sugovornici su otkrili da su se morali prilagoditi na novu okolinu, grad, prijatelje i nedostatak obitelji.

Promijenilo se društvo, promijenila se škola, grad i pokušavanje upoznavanja svog novog društva. Znači cijela moja familija nije bila u tom gradu u kojem sam se ja preselio i trebo sam se naviknit na okolinu. (S_4)

Pa prvo šta mi se promjenilo je to šta kad smo živili vamo di mi sad tata živi tu mi je bila cila ekipa, cila škola i sve. Onda san odustala i od treninga zato šta mi se nije dalo putovat cilo vrime i ne znan ono kad se nađeš na primjer sa prijateljima 5 minuta od kuće, toga više nije bilo. Sad se ono moraš dogovorit sve i nać unaprid i sve tako da mi se najviše taj društveni aspekt prominia. (S_6)

Svi sugovornici ističu da je nakon razvoda došlo do promjena u njihovom odnosu s roditeljima. Navode da se njihov odnos s majkom poboljšao te da sada imaju otvoreniju komunikaciju s njom. Sugovornici smatraju da je razvod pridonio jačanju njihove bliskosti s majkom.

Meni je mater postala bolja, više je upućena u moj život, veća podrška, hm ćaća manje. Mater je baš dosta bila uložena u moj život i tila je bit uključena. Tila je nadoknadit sve šta nije mogla u ton svon periodu. (S_2)

Pa mislim da smo sad ekstremno povezani kao obitelj mama, sestra i ja jer ovako slušajući druge prijatelje vidin da niko, mislin, jako rijetko ko ima komunikaciju s

mamom ka šta mi imamo, da je neko toliko otvorenog tipa ka šta smo mi doma, općenito za pričat o svemu. (S_3)

Bia je dosta otvoreniji odnos i dosta smo počeli komunicirat, čak i dosta češće nego prije, o svin stvarima zapravo tako da nas je čak i zbližilo to donekle. (S_5)

S mamom, genijalan. Pružila mi je sve što sam htio, jako smo bliski, imamo otvorenu komunikaciju. Ona mi je i majka i prijatelj, ja sam s njom pričao i o curama i o svemu što me mučilo. (S_4)

Premda je njihov odnos sa ocem bio nešto udaljeniji i prije samog razvoda, razvodom se taj odnos kod većine sugovornika pogoršao. Nakon razvoda, sugovornici su istaknuli da se sa ocem čuju povremeno kada se treba čestitati neki praznik ili rođendan, dok se viđaju rijetko, svega par puta u godini.

Razvod nas je udaljia, nismo više toliko pričali i ja više nisan njega tila toliko viđat...Čak jedno vrime uopće nisan pričala s njim, jedno dobrih par miseci. (S_1)

Otac je prve 2 godine doša nas posjetit pošto se on tad preselio u Dalmaciju, mi smo živjeli u Slavoniji i onda se prve 2 godine doša javit kao nama, to bi bilo popit kavu, kupit sladoled i svak svojoj kući. I onda ovaj pošto je on bio u Dalmaciji prvih par godina smo nas tri kćeri znale doć kod njega na ljetovanje šta je trajalo podosta kratko i onda smo sve tri s vremenom prestale ić skroz...A komuniciramo, Božić je jednom godišnje, Uskrs i rođendan (smijeh). A ništa čujemo se za čestitat te stvari, ono osnovno skroz. (S_3)

Otac mi je bia tu di i društvo i onda san češće bila kod oca tako da san tad u početku bila zapravo skoro svaki dan živila kod oca i ono bila u komunikaciji sa njim. Onda kad mi se izgradia ovaj stan, kako san se dok san živila s njim bila dosta zakačila, bilo je godinu dana da nepričamo, pa pola godine pa si samo čestitaš rođendan i to samo ono priko poruke. Sad amo reć da je malo stabilnije, sad me nazove ili se vidimo, ali da ću prespavat kod njega ne...Vidimo se doslovno ako se on meni dođe javit na posal na pet minuta ili ono ako ga nešto boli pa ono klasično muški napravi dramu ko da umire pa onda dođen kod njega povirit ga kako je, ali sad da je to neko viđanje nije. (S_6)

Prilagodba roditelja na razvod je imala utjecaj na prilagodbu djece na razvod. Sugovornici su istaknuli da su majke te koje su se bolje prilagodile na situaciju i koje su zbog razvoda postale više fokusiranije na sebe, sretnije i ispunjenije. Navode također da im je takvo ponašanje majke olakšalo prilagodbu na razvod.

Mislin da je materi bilo bolje jer je ona više počela gledat na sebe, više radila neke stvari za sebe, više je sebi kupovala robe i tako više se okrenila prema sebi i mislin da joj je to pomoglo u tom smislu jer je prije bila okrenuta samo njemu to jest obitelji i kući. (S_1)

Pa ovako, mama pozitivno. Mama je puno stabilnija psihički i sve, normalnije se ponaša i nakon godinu dana je našla drugog momka i već su zajedno oko 6 godina tako da je njoj ono stvarno dobro. (S_6)

Olakšalo dosta zato šta pričala je puno s nama, objašnjavala nan je stvari pogotovo meni jer san bila manja i nije ti nešto vokabular sa 8 godina razvijen tako da kroz objašnjavanje na razno razne načine sjelo mi je, stvarno mi je sjelo samo mi je trebalo dugo vremena, puno razgovora i svega jer ono dite ko dite ima milijun pitanja na koje dosta ljudi niti ne zna odgovorit tako da meni je bilo lakše, stvarno je. (S_3)

Kao najveći izazov u cijelom razvodu sugovornicima je bio nedostatak muške figure u obitelji i promjena sredine. Jedna sugovornica također navodi kako joj je najgori dio razvoda onaj kada su roditelji na istom mjestu zbog obiteljskih okupljanja i kako uglavnom bude neugodno.

Pa zapravo na nedostatak te neke muške figure zato šta nekako onako uvijek bude tatina princeza pod navodnike i onda ovaj mi je nekako žaj šta nisan mogla iskusit kako je to kad ti je tata tu, kad ti pruža ljubav, podršku i to, eto jedino s te strane mi je bilo teško. (S_3)

Taj prijelaz iz drugog grada i odvajanje i od jedne i druge familije. To najviše jer smo majka i ja ostali doslovno sami. I možda nedostatak te muške figure u obitelji jer sam ja u jednom trenutku provodio vrijeme u okruženju ženskih, a ne muških jer su me muškarcu nazivali arogantnim tako da nisam baš bio prihvaćen u muškom društvu, ali danas je skroz drugačije. (S_4)

Hm, na zajednička okupljanja di oboje moraju bit prisutni. To bude malo akward. Oni moraju skupa bit, a ne pričaju, a opet oni su tu. Mislin oni se jave i sve to, ali bude uglavnom neugodno. (S_1)

Na pitanje jesu li sada u potpunosti prihvatili razvod roditelja većina sugovornika odgovara da jesu, ali da im je trebalo dosta vremena, naročito onima čiji su se roditelji rastavili kad su bili dosta mali.

Da, da, ne osjećam više tugu ni najmanje. Stvarno san se prilagodia maksimalno, mislin prilagodia, tako je kako je (smijeh). (S_5)

U potpunosti san to prihvatila. Mislin bude mi nekad žaj jer pomislin u stilu šta bi bilo kad bi bilo, ka šta bi bilo da su oni i dalje skupa, ali ono prihvatila san i to je sad iza mene. (S_1)

Sad jesan. Trebalo mi je dugo vremena da to prihvatim i rekla bi da san možda prihvatila to sa nekih 15, 16 godina. Tek san tad ono skroz, skroz, skroz svatila sve te nekakve stvari... (S_3)

Razvod roditelja često donosi selidbu i prilagodbu na novu sredinu. Sugovornici ističu da im je teško bilo prihvatiti da više nemaju svoje prijatelje i obitelj u neposrednoj blizini. Osim toga, kao najveći izazov izdvajaju i nedostatak muške figure u obitelji. Promijenio se i njihov odnos s roditeljima – svi su sugovornici izjavili da se njihov odnos s majkom poboljšao nakon razvoda, dok je odnos s ocem ostao isti ili se pogoršao. Napominju kako očeve s vremenom viđaju sve rjeđe, a komuniciraju uglavnom povremeno putem mobitela. Njihova prilagodba na razvod bila je povezana i s time kako su se roditelji prilagodili. Posebno ističu da su majke nakon razvoda bile stabilnije, ispunjenije i više fokusiranije na sebe što je pozitivno utjecalo na njih. Iako su sada u potpunosti prihvatili razvod roditelja, napominju da je proces prilagodbe bio dug i zahtjevan.

6.3. Intimne veze mladih

Sugovornicima su postavljena pitanja i u vezi sklapanja i održavanja svojih intimnih veza. Na pitanje kakav je odnos njih sa njihovim trenutnim partnerom, sugovornici opisuju kako imaju dobru i iskrenu komunikaciju, međusobno razumijevanje i podršku. Također, na svađe gledaju kao nešto što je normalno u vezama te smatraju da ih je najbitnije razriješiti kvalitetno.

Odličan zato šta imam partnera s kojim mogu razriješiti problem i komunikacija je dobra. U svakoj vezi ima imperfekcija naravno, ali na kraju krajeva kad je nekakav problem da ja to s njom riješim. I bitno mi je šta mi je dokazala i da u najvećim problemima u kojima san bila mi se dokazala da bez obzira kakav sam, di sam, što sam, da će mi bit tu, da je podrška i to mi puno znači. To mi je možda čak najbitnija stvar, i ta komunikacija. (S_2)

Pa odličan zato šta oboje smo medicinske struke, učili smo psihologije, komunikacijske vještine i tako dalje tako da stvarno smo i jedno i drugo puni razumijevanja, divni jednostavno. Konflikte nemamo, ne svađamo se nego to bude neka konstruktivna rasprava, asertivnost i sve se to nekako kroz razgovor riješi ako nešto zapne, ali stvarno rijetko i zapne. (S_3)

Sugovornici ističu da u vezi postoji povjerenje, ali napominju kako im je trebalo vremena da ga u potpunosti izgrade prema partneru. Jedna sugovornica, međutim, kaže da nikada neće moći potpuno vjerovati partneru. Smatra da je i njena majka vjerojatno imala potpuno povjerenje u muža, ali je unatoč tome došlo do prevare. Zbog tog iskustva sugovornica priznaje da će uvijek zadržati određenu dozu sumnje prema svom partneru.

Povjerenje se sa vremenom gradilo i ovaj proša je sad neki period godinu i nešto i sad baš san siguran da je to baš to. (S_2)

Da, iako često ja tako pomislin pa kao vjerojatno je i moja mater mislila kao da je to ljubav njenog života ka šta i ja mislin, a evo ka šta se desilo i kao u stilu da me to malo brine jer uvik iman tu dozu sumnje kao šta će bit. (S_1)

Sugovornici smatraju da je razvod roditelja utjecao na njihovo sklapanje i održavanje intimnih veza, a da se očituju u opreznosti prilikom stupanja u vezu i poteškoćama u vjerovanju svom partneru.

Čak malo da iskreno. Nekako nije da baš emotivno pustin ljude tako blizu pa tako da je definitivno utjecalo. To san i ja čak par puta razmišljala. (S_6)

Da, da, jako puno. Jako puno jer kad ne možeš imat povjerenje od doma niti obitelji jako teško ćeš nać u strancu, u nekome ko uopće nije vezan za tebe, ko nema veze s tobom i onda tražit razlog zašto taj čovjek uopće želi bit dobar sa mnon, dal taj čovik uopće želi bit dobar sa mnon i najviše od svega gleda san 99% ljudi da će me iskoristit. (S_2)

Na pitanje jesu li što naučili iz iskustva roditelja što bi im koristilo u odnosu sa partnerom sugovornici navode različite stvari, od toga da su naučili kako poštovati svog partnera, pružati im podršku do toga da jedna ispitanica navodi kako je zbog iskustva razvoda roditelja naučila raditi i „muške poslove“. Zanimljivo je iščitati da su zapravo svi sugovornici dali odgovor onoga što je zapravo u odnosu njihovih roditelja nedostajalo.

Da, da, da nisam naučio pff. Naučio sam kako poštovati žene, to mi je najveća lekcija svega, to jest naučio sam kako poštovati svoju partnericu... Naučio sam po svom ocu kako zapravo ne treba komunicirati i postupati u odrasloj vezi. (S_4)

Hm, da. Da budem veća podrška svom partneru i kad ima nešto na pameti, ako želi nešto postić da buden uvijek podrška bez obzira na ishod tih stvari. Samo bit tu u dobrim trenucima, ali i lošim. Znači uvijek bit tu bez obzira na šta, tu smo uvijek skupa. Uglavnom to je to čega nije bilo doma nikad. (S_2)

Ljudi su prije dijelili poslove na muške i ženske, neki to još uvijek rade, a ja smatran da moje iskustvo iz njihovog razvoda je to što znam da promijenim žarulju, odštopat veš mašinu ako mi poplavi wc, stavit policu i tako te „muške poslove“. (S_3)

Sugovornici koji su trenutno u intimnim vezama opisuju svoje odnose kao kvalitetne i zdrave, naglašavajući ključne elemente poput komunikacije, razumijevanja i podrške kao temelje uspješne veze. Svi navode da imaju povjerenje u svoje partnere unatoč tome što su neki svjedočili prevari roditelja. Međutim, razvod roditelja utjecao je na njihov pristup vezama jer su postali oprezniji prilikom ulaska u nove odnose i trebaju više vremena da izgrade povjerenje. Iz roditeljskog iskustva naučili su važnost poštovanja i podrške, što su prepoznali kao suprotnost onome što su njihovi roditelji imali u svojoj vezi.

6.4. Pogled na brak

Premda je sugovornicima koncept braka pomalo narušen zbog toga što su iskusili razvod roditelja i iskrivljenu sliku braka, sugovornici ipak pozitivno gledaju na brak. Navode kako je to zajednica dvoje ljudi koji se vole i koji su se odlučili cijeli život provesti zajedno uz donošenje zajedničkih odluka.

To je meni kad se konačno baš odlučiš, naći taj trenutak od tada za mene je onda do kraja. Tu smo di smo, ako smo se odlučili ozbiljno za to, onda smo tu do kraja. To je životna zajednica nje i mene. (S_2)

Gledan na to da volila bi ako je ikako moguće da se osobe slažu u što više aspekata, da se lako dogovori pitanje financija, pitanje rješavanja kućanskih poslova, podrška i ljubav jedno prema drugome. Ne bi volila bit u braku di dvoje ljudi žive ko cimeri, ne bih htjela to. Htjela bih da uvijek bude prisutna ljubav i da kad danas, sutra dođu djeca da se sve bitnije odluke donesu zajedničkim putem i da oba roditelja sudjeluju u odgoju. Gledam na brak kroz ružičaste naočale al nadan se da ću to ostvarit u životu. (S_3)

Pa meni je brak kao nešto šta, kao dvije osobe koje su u već čvrstoj emotivnoj vezi i to ih dodatno očvrsti i onako formira tu neku zajednicu. To je po meni onako zadnji korak ljubavi dvije osobe. (S_6)

Kao najvažnije faktore za uspješan brak navode komunikaciju, kompromis, razumijevanje, ljubav, povjerenje i trud.

Treba bit dosta razgovora, razumijevanja, kompromisa, prijateljstva i ljubavi. (S_1)

Iskrenost, povjerenje i trud. Znači ne postoji nešto da je lagano odma iz prve i da to sve štima na prvu nego obe strane bez obzira koliko osobe bile kvalitetne i nemale problema potrebno je uložiti puno, puno truda u bilo kakav odnos da bi bilo funkcionalno i da bi obe strane bile zadovoljne. Tako da trud i rad jer ništa ne dolazi ovako preko noći i puno, puno komunikacije po meni je najbitnije. (S_3)

Povjerenje, razumijevanje, možda čak ono samo to dvoje, povjerenje i razumijevanje. (S_6)

Kada su upitani žele li i sami jednog dana stupiti u brak, većini sugovornika odgovor je bio potvrđan. Navode kako žele s nekim provesti cijeli život, imati djecu i omogućiti im sve što je njima nedostajalo u djetinjstvu. Također, brak vide kao posljednji korak ljubavi sa svojim partnerom i smatraju da se u braku isplati više potruditi za neke stvari i da je stabilniji nego samo biti u vezi s nekim cijeli život.

Da, pa jer želim s nekim provest svoj život i nekakav cilj svega je danas sutra imati svoju dicu i pružati im možda ljubav koju ja nikad nisan ima. Ono šta je meni falilo to bi ja volia na svojoj duci nadoknaditi. I na kraju, mislin da je to neki recept sretnog života, neki cilj danas, sutra svoju dicu, da ostariš mislin da bi žalia jer kad te više ne bude opet si ostavia nešto iza sebe. (S_2)

Da, želin već (smijeh). Ne znan, uvijek sam nekako bila obiteljski tip i veselim se imat svoju djecu i da njima mogu pokazat kako ovi svit ipak nije toliko ružan ko šta ga većina ljudi predstavlja i probat im omogućit sve najbolje i omogućit im ono šta ja nisam imala da oni imaju. (S_3)

Da. Pa ne znan nekako da nisan u braku, a onako cili život san s nekin osjećala bi se ko da to može samo tako lako puknit. Kao dosadi mi, prekinen. Osjećan kad je osoba u braku da se ima razloga malo više borit za neke stvari i ono to je sad tako, svi su u braku. Nikad nisan čula da je neko onako 30 godina samo u vezi. (S_6)

Jedan od sugovornika pak ne želi stupiti u brak, smatra da je dovoljno zaprositi osobu te na taj način pokazati ozbiljnost veze. Ističe kako nema razloga dokazivati svoju ljubav na papiru i da je najvažnija uzajamna ljubav partnera u odnosu. Jedan od prikrivenih razloga ovakvog posmatranja stupanja u brak je upravo iz straha da mu se ne dogodi ono što se dogodilo njegovim roditeljima, odnosno da ne dođe do razvoda.

Ne. Ja sam osoba koja tvrdo izbjegava u budućnosti da do toga dođe. Ne vidim smisao u tome. Ja pokušavam samo da osobu koju budem htio za cijeli život samo zaprosim i da ti na taj način postaješ moja, ja nemam ništa dalje dokazivati da na papiru piše da si ti moja. Po meni kad nekoga voliš to je sasvim dovoljno da se ta osoba osjeća isto i to je to. (S_4)

Na pitanje imaju li strah od mogućeg razvoda koji im se može dogoditi, sugovornici su imali podjeljene odgovore. Neki su odgovorili da imaju, ali smatraju da je taj strah normalan i ne utječe na njih u smislu da zbog toga ne bi stupili u brak. S druge strane, dvije sugovornice naglašavaju kako nemaju strah od razvoda jer smatraju da se bolje razvesti ako do toga dođe, nego ostati u nesretnom braku. Također, vjeruju u svoj izbor partnera i kako će odabrati pravu osobu za brak da do razvoda uopće ne bi trebalo ni doći.

Da, ali mislin da ne utječe toliko da ne stupim u brak zbog toga. Ne utječe na svakodnevni život. (S_1)

Imam i mislim da je to prirodna stvar jer strah, nervoza, anksioznost i takve stvari to su sve indikatori na gubljenje nečeg pozitivnog, strah od nekakve promjene, strah od toga zašto to ne bi funkcioniralo, ali opet da budem realan ako se to dogodi, dogodilo se iz nekakvih razloga. Ako je sve dobro i sve štima, nema razloga zašto bi se to dogodilo. Tako da naravno da iman strah, ali da dođe do toga mora bi se pomirit sa ton činjenicom. (S_2)

Pa čak nemam. Nekako je sve dobro i postavljeni su dobri temelji tako da mi razvod u budućnosti ne pada na pamet baš. (S_3)

Neman, neman strah od razvoda jer ako treba, desit će se. Iskreno meni je u glavi ako se udan za nekoga, a buden imala već neku normalnu dozu godina, amo reć 27, 28, 29, meni je nekako u glavi da će to bit već nekako sigurniji brak nego da se sad udam za nekoga. (S_6)

Za kraj im je postavljeno pitanje što vide kao najveći izazov u održavanju braka, a odgovori su raznovrsni. Navode kako treba imati mnogo strpljenja, samokontrole, komunikacije i povjerenja. Neki od sugovornika navode kako se boje da im partneri ne dosade s vremenom.

Šta treba imati podosta puno živaca i strpljenja zato šta nije lako... i samokontrole na nekakav način zato što svi mi ljudi instiktivno imamo neke reakcije, a ono što nas razlikuje između ljudi i životinja je šta se mi možemo kontrolirat, a životinje idu po nagonu. Tako da jedino tako kad te neko iracionalno naljuti onda se treba suzdržati i ne uvijek poludit na nekog ili nešto nego udahni, izdahni i reci otvoreno šta te smeta i s čim imaš točno problem. Po meni je to možda nekako najveći izazov. (S_3)

Ljubomora i da se nekoga zasitiš s kim si htio provesti najveći dio života, da ti postane dosadno. (S_4)

Pa prvi izazov koji ja vidim je kad osoba nema povjerenja, točnije kad je ljubomoran. To mi je ono, ne znam prvi izazov i ako se ne stvori neki balans to bi moga bit problem. Drugi, meni je u glavi tako da sa osobom kad si tako već 10 godina ka jel ti više dosadno s tom osobom (smijeh). Kao eto samo to da ne bi možda postalo sve samo navika i bezveze. (S_6)

Iako mladi nisu imali priliku vidjeti skladan brak u vlastitim obiteljima, njihov stav prema braku nije negativan. Vjeruju da je brak zajednica dvoje ljudi koji se u njega u potpunosti posvećuju. Prema njihovom mišljenju, ključni faktori za uspješan brak slični su onima koje su naveli za uspješnu vezu: komunikacija, kompromis, razumijevanje, ljubav, povjerenje i trud. Većina sugovornika planira stupiti u brak u budućnosti, ističući želju za stabilnim životnim partnerom, obiteljskom sigurnošću i mogućnošću da svojoj djeci pruže ono što im je nedostajalo u djetinjstvu. Jedan sugovornik, međutim, ne želi brak zbog straha od razvoda, dok neki iako dijele taj strah, ipak namjeravaju jednog dana stupiti u brak. Nekolicina sugovornika se ne boji razvoda, vjerujući da, ako do njega dođe, to ima svoj razlog, a također imaju povjerenje u svoj izbor partnera. Kao najveće prepreke održavanju braka vide netoleranciju, lošu komunikaciju, nedostatak samokontrole i povjerenja.

7. Zaključak

U ovom istraživanju istraženo je kako su mladi doživjeli razvod svojih roditelja. Sudionici uglavnom nisu očekivali razvod roditelja i nisu ga mogli predvidjeti. Prevara jednog roditelja bila je čest uzrok razvoda što je dodatno doprinijelo nepredvidljivosti takvog ishoda. Prve reakcije na vijest o razvodu bile su različite, a najčešće su osjećali šok, nevjericu i ljutnju dok su neki potisnuli svoje emocije. Prije i za vrijeme trajanja procesa rastave odnosi među roditeljima bili su napeti s čestim svađama ili potpunim izbjegavanjem komunikacije. Dio mladih navodi kako su prisilno trebali sudjelovati u svađama svojih roditelja.

Prilagodba mladih na razvod roditelja zavisila je o različitim faktorima. Jedna od poteškoća bila je promjena okruženja i odlazak od obitelji te prijatelja. Mladi naglašavaju da je prilagodba njihovih roditelja također utjecala na njihovu sposobnost da se nose s razvodom, a ponašanje majke nakon razvoda posebno im je olakšalo taj proces. Ističu da su majke postale stabilnije i više posvećene sebi što je pozitivno utjecalo na njih. Razvod je također utjecao na obiteljske odnose, posebno na odnose između djece i roditelja. Svi sugovornici primjećuju da im se odnos s majkom poboljšao, postala je prisutnija u njihovim životima, a komunikacija je postala otvorenija. Nasuprot tome, njihov odnos s ocem se pogoršao. Već prije razvoda odnos s ocem bio je lošiji u usporedbi s majčinim, a nakon razvoda dodatno ga je narušila udaljenost zbog očeve selidbe. S ocem se čuju povremeno, dok se viđaju vrlo rijetko. Iako su svi sugovornici na kraju prihvatili razvod, naglašavaju da im je bilo potrebno vrijeme za prilagodbu.

Unatoč posljedicama razvoda roditelja, dio sugovornika je trenutno u dugim, sretnim i zdravim vezama. Opisuju svoje odnose s partnerima kao kvalitetne s naglaskom na dobru komunikaciju, međusobno razumijevanje, povjerenje i podršku. Ono što navode da je posljedica razvoda koja se odrazila na njihove intimne veze su opreznost pri ulasku u vezu i dulji proces stjecanja povjerenja u partnera. Osim toga, razvodi roditelja su ih naučili kako pružati poštovanje i podršku svojim partnerima koje su prepoznali kao upravo one kvalitete koje su nedostajale u odnosima njihovih roditelja.

Mladi brak percipiraju kao zajednicu dvoje ljudi koji se vole i koji su odlučili provesti život zajedno te zajednički donositi odluke. Smatraju da su za uspješan brak potrebni isti elementi kao i za intimne veze poput komunikacije, kompromisa, uvažavanja, ljubavi, povjerenja i truda. Većina mladih izražava želju da jednog dana uđe u brak, gledajući ga kao posljednji korak u ljubavnom odnosu s partnerom, a žele i osnovati obitelj te svojoj djeci pružiti ono što je njima nedostajalo u djetinjstvu. Brak vide kao stabilniju zajednicu u odnosu na vezu.

Iako je prisutan strah od razvoda, ne smatraju ga preprekom za stupanje u brak. Dvije sugovornice ističu da se ne boje razvoda, vjerujući da, ako do njega dođe, to ima opravdan razlog te bi se radije razvele nego ostale u nesretnom braku. Zaključak je da mladi nemaju iskrivljen pogled na brak niti ga izbjegavaju; jedina promjena koju je razvod roditelja donio jest njihova stroža percepcija braka i trud da ne ponove iste greške. Ne generaliziraju roditeljski brak na sve brakove već su svjesni da postoje skladni i sretni brakovi. Zanimljiv aspekt ovog istraživanja jest da su mladi stečena iskustva dobivena razvodom roditelja primijenili na pozitivan način u vlastite živote, posebno u partnerskim odnosima u kojim nastoje izbjeći pogreške koje su primijetili u odnosu svojih roditelja.

Ovaj rad uspješno je doprinio dubljem razumijevanju mladih i njihovim iskustvima razvoda roditelja. Istraživanjem su utvrđeni faktori koji su utjecali na njihovu prilagodbu na razvod, a prikupljena su i mišljenja mladih o tome kako i u kojoj mjeri je razvod roditelja utjecao na njihove intimne veze, percepciju braka i odluku o stupanju u vlastiti brak. Literatura često ističe da razvod roditelja značajno utječe na različite aspekte života njihove djece, a rezultati ovog istraživanja potvrđuju taj utjecaj te mogu poslužiti za daljna istraživanja na ovu kompleksnu temu.

8. Prilozi

8.1. Obavijest o istraživanju

PISANA OBAVIJEST O ISTRAŽIVANJU

Poštovani/a,

Pozvani ste sudjelovati u istraživanju u svrhu izrade završnog rada na Odjelu za sociologiju Sveučilištu u Zadru. Tijekom akademske godine 2023./2024. istraživanje provodi studentica pod vodstvom mr. sc. Nensi Segarić. Tema istraživanja je pogled mladih na brak s obzirom na razvod braka roditelja.

Intervju će biti sniman i transkribiran. Ako želite, moći ćete dobiti snimku i transkript na uvid kako biste mogli utvrditi vjerodostojnost Vaših odgovora. Vaš identitet i povjerljivost Vaših odgovora bit će u potpunosti zaštićeni. Vaš identitet će znati samo osoba s kojom ste razgovarali. U bilo kojim pisanim materijalima koji će se temeljiti na razgovoru s Vama, bit ćete predstavljeni pod pseudonimom. Ako želite, na uvid ćete moći dobiti izvještaj istraživanja, kao završni pisani rad u kolegiju.

Za bilo kakve daljnje informacije, možete me bez oklijevanja kontaktirati na broj mobitela:

_____, putem elektroničke pošte _____ ili
putem elektroničke pošte moje mentorice _____.

8.2. Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju

Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju
u svrhu pisanja završnog rada na Preddiplomskom studiju Sociologije Sveučilišta u Zadru,
ak.god. 2023./2024.

Ime sugovornika/ce: _____

Istraživač/ica: _____

1. Pristajem sudjelovati u istraživanju. Obaviješten/a sam o pojedinostima istraživanja i o njima posjedujem odgovarajuće pisane informacije.
2. Ovlašćujem istraživača/icu da koristi podatke dobivene putem intervjua.
3. Potvrđujem da:
 - a) Razumijem da je moje sudjelovanje dobrovoljno i da se mogu povući u bilo koje vrijeme bez navođenja razloga i bez ikakvih posljedica.
 - b) Podaci intervjua bit će korišteni isključivo u svrhu ovog istraživanja.
 - c) Povjerljivost podataka zajamčena mi je prema etičkim pravilima znanstvenog rada.
 - d) Obaviješten/a sam da će intervju biti sniman i transkribiran.
 - e) Razumijem da nijedan dio razgovora koji će biti korišten za publikacije neće sadržavati podatke koji bi mogli ukazivati na moj identitet.
 - f) Razumijem da će podaci iz razgovora (transkripti i audio snimke) biti sigurno pohranjeni na primjeren način.

Potpis _____ Potpis: _____

(Sugovornik/ca)

(Istraživač/ica)

Mjesto i datum: _____

8.3. Kodna lista

Tematski kodovi	Deskriptivni kodovi
Iskustvo razvoda braka roditelja	<ul style="list-style-type: none">- Neočekivani razvod roditelja- Prevara- Prve reakcije- Svađe tijekom procesa razvoda- Ne/uključenost djece u svađe roditelja
Prilagodba na razvod	<ul style="list-style-type: none">- Promjena sredine- Zbližavanje s majkom- Udaljavanje od oca- Pozitivna prilagodba majke- Prihvatanje razvoda
Intimne veze mladih	<ul style="list-style-type: none">- Odnos sa partnerom- Komunikacija- Povjerenje- Opreznost pri stupanju u vezu
Pogled na brak	<ul style="list-style-type: none">- Koncept braka- Faktori za uspješan brak- Stupanje u brak- Održavanje braka- Razvod

8.4. Protokol

Uvodna pitanja:

1. Koliko godina ste imali u vrijeme razvoda roditelja?
2. Koliko godina imate sada?
3. Koji je bio glavni razlog razvoda roditelja?

Iskustvo razvoda roditelja

1. Jeste li bili svjesni neslaganja svojih roditelja i mogućeg razvoda? Ako da, po čemu ste primijetili?
2. Koja Vam je bila prva reakcija kada su rekli da se razvode?
3. Koliko je trajao proces razvoda? Kakvi su bili odnosi roditelja dok je trajao proces rastave? Jesu li se raspravljali pred Vama? Kako ste se tada osjećali?
4. Kako su se roditelji ponašali prema Vama za vrijeme razvoda? Jeste li primijetili promjene u ponašanju?
5. Jesu li se roditelji preko Vas svađali i rješavali probleme? Ako da, kako ste se osjećali zbog toga?

Prilagodba na razvod roditelja

1. Kako Vam je izgledao život nakon razvoda? Što se sve promijenilo? S kim ste živjeli?
2. Kakav je bio odnos Vas s roditeljem s kojim ste živjeli? Je li se što promijenilo u Vašem odnosu nakon razvoda? Ako da, što?
3. Kakav je bio odnos Vas s roditeljem koji se odselio? Je li Vas razvod zbližio ili udaljio? Koliko često ste se viđali?
4. Po Vašem mišljenju, kako su se roditelji prilagodili na razvod? Jeste primijetili ikakve pozitivne ili negativne promjene ponašanja kod roditelja? Ako da, koje i na koji način su se očitovale? Je li Vam takvo ponašanje roditelja olakšalo ili otežalo prilagodbu na razvod?
5. Jeste li imali potporu okoline (rodbina, prijatelji) za vrijeme i nakon razvoda roditelja?
 - 5.1. Ako jeste, na koji način su Vam pomogli?
 - 5.2. Ako niste, kakvu vrstu podrške bi voljeli da ste dobili?
6. Na što Vam se bilo najteže prilagoditi u cijeloj situaciji s razvodom?
7. Jeste li sada u potpunosti prihvatili razvod roditelja ili i dalje osjećate tugu zbog toga?

Intimne veze mladih

1. Imate li trenutno partnera? Koliko dugo ste zajedno?
2. Možete li opisat Vaš odnos sa partnerom?
3. Imate li potpuno povjerenje u svog partnera?

4. Jeste li naučili iz iskustva razvoda roditelja nešto što bi Vam koristilo u odnosu sa partnerom?

Ako da, što?

5. Smatrate li da je razvod Vaših roditelja utjecao na sklapanje i održavanje Vaših romantičnih veza? Kako?

Pogled na brak

1. Opišite svojim riječima što za Vas znači brak.

2. Koji su najvažniji faktori za uspješan brak prema vašem mišljenju?

3. Želite li jednog dana stupiti u brak? Zašto?

4. Je li razvod Vaših roditelja utjecao na pogled o Vašem stupanju u brak? Na koji način?

5. Imate li strah od mogućeg razvoda koji Vam se može dogoditi ako stupite u brak?

6. Koji su najveći izazovi koje vidite u održavanju braka?

9. Literatura

Aračić, P. (2015). Djeca iz rastavljenih brakova i obitelji: njihova opterećenja i njihovi brakovi i obitelji. *Crkva u svijetu*, 50 (2), 237-251.

Bauserman, R. (2002). „Child adjustment in joint-custody versus sole-custody arrangements: A meta-analytic review.“ *Journal of Family Psychology*, 16(1), 91–102.

Bujišić, G. (2005). „*Dijete i kriza*.“ Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2006). „*Psihologija braka i obitelji*.“ Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Državni zavod za statistiku, <https://dzs.gov.hr/> (24. 04. 2024.)

Klarin, M. (2006). „*Razvoj djece u socijalnom kontekstu: roditelji, vršnjaci, učitelji - kontekst razvoja djeteta*.“ Jastrebarsko: Naklada Slap; Zadar: Sveučilište u Zadru.

Matošević, J. (2020). „Mentalno zdravlje djece razvedenih roditelja.“ *Psychē*, 3 (1), 57-68.

Smerić Pecigoš, M. (2007). „Obitelj nakon razvoda.“ *Dijete, vrtić, obitelj*, 13 (50), 10-13.

Štifter, A., Mihalj, M., Rajhvajn Bulat, L. i Vuković, S. (2016). „RAZLOZI RAZVODA BRAKA KAO ODREDNICE SPORAZUMA O RODITELJSKOJ SKRBI.“ *Ljetopis socijalnog rada*, 23 (2), 275-297.

Wagner Jakab, A. (2008). „Obitelj - sustav dinamičnih odnosa u interakciji.“, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44(2), str. 119-128.